SEJ
SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 22/2025, ss. 227-238
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2025.22(17)
www.sej.mazowiecka.edu.pl
Otrzymano: 28.05.2025
Zaakceptowano: 10.10.2025
Opublikowano: 31.12.2025

CC BY

Bogdan Stus

DORASTANIE W RÓŻNYCH JĘZYKACH: CZY JEST TO ZAWSZE MIŁYM DOŚWIADCZENIEM?

GROWING UP SPEAKING MULTIPLE LANGUAGES: IS IT ALWAYS A POSITIVE EXPERIENCE?

Streszczenie
Wielojęzyczność to zjawisko, które staje się coraz bardziej widoczne w różnych krajach na całym świecie. Są ludzie, którzy stają się wielojęzyczni w wyniku świadomego wysiłku ukierunkowanego na nabycie kompetencji w zakresie języka obcego. Z kolei wiele osób ma kontakt z kilkoma językami od momentu urodzenia. W takim przypadku ich biegłość rozwija się w sposób naturalny. Nie jest ona determinowana przez takie czynniki jak wiek, motywację i wybór właściwych strategii uczenia się. Niniejszy artykuł ma na celu udowodnienie, że dorastanie w kilku językach nie zawsze jest przyjemnym i łatwym doświadczeniem. Pokazano to na przykładzie trzech uczestników. Różne języki mają różny stopień władzy i wpływu w społeczeństwie. W rezultacie niektóre z nich są wykluczane, postrzegane jako mniej wartościowe lub ich użycie jest minimalizowane do pewnego poziomu.

Słowa kluczowe: wielojęzyczność, dorastanie, rozwój języka

Abstract
Multilingualism is a phenomenon that is becoming increasingly prevalent in various countries around the world. Some people become multilingual as a result of a conscious effort to acquire proficiency in a foreign language. On the other hand, many people are exposed to several languages from birth. In such cases, their proficiency develops naturally. It is not determined by factors such as age, motivation, and the choice of appropriate learning strategies. This article aims to demonstrate that growing up with multiple languages is not always a pleasant or easy experience. This is illustrated through the examples of three participants. Different languages hold varying degrees of power and influence in society. As a result, some are marginalized, perceived as less valuable, or their use is restricted to a certain extent.

Keywords: multilingualism, growing up, language development

Wstęp

W ostatnich latach obserwuje się rosnącą tendencję ludzi do przeprowadzki do różnych krajów. Przemieszczają się przez granice geograficzne, poszukując nowego środowiska kulturowego, które będzie dla nich najbardziej odpowiednie i przyczyni się do poczucia satysfakcji i spełnienia moralnego. W tych okolicznościach staje się całkiem oczywiste, że niektórzy cudzoziemcy często zakładają rodziny z ludźmi, którzy reprezentują różne kultury i posługują się różnymi językami. W rezultacie ich dzieci są wychowywane w kilku językach i stają się wielojęzyczne zanim osiągną etap okresu krytycznego. Okres krytyczny jest używany do opisania, że ludzie są zdolni do nabycia biegłości językowej na poziomie ojczystym przed osiągnięciem pewnego wieku. Wielu lingwistów uważa, że po okresie krytycznym staje się coraz trudniej rozwinąć wysoki poziom biegłości w języku obcym (Li 2018; Azieb 2021). Jednak nie oznacza to w cale, że dorośli nie mogą nauczyć się języka obcego. Mogą, ale z pewnością będzie to wymagało dużego świadomego wysiłku i zaangażowania w rozległą praktykę językową.

Chociaż obecnie wiele osób wyraża silną chęć opanowania języków obcych, należy zauważyć, że niektóre aspekty językowe mogą być bardziej dotknięte wiekiem niż inne. Na przykład wydaje się całkiem oczywiste, że dorośli posiadają zagraniczny akcent, gdy mówią w języku docelowym. Zjawisko to niekoniecznie zależy od poziomu znajomości języka. Ludzie mogą nabyć przyzwoitą wiedzę z zakresu gramatyki i być w stanie zastosować szeroki zakres słownictwa w interakcjach społecznych. Niektórzy z nich komunikują się bez żadnych odchyleń językowych. Natomiast istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że będą brzmieć specyficznie w rozmowach ze względu na swoje pochodzenie kulturowe. Jest to ściśle związane z faktem, że wymowa jest kształtowana i rozwijana przed okresem krytycznym i opiera się na funkcji nerwowo-mięśniowej. Osoby uczące się, które przeszły już ten etap życia, mogą skutecznie nauczyć

się języka. Jednak będą one mówić z akcentem, akcentem, który nabyli przed okresem krytycznym. Abu-Shein (2018) jest również tego zdania, twierdząc, że: „Fizjologicznie rzecz biorąc, nabycie rodzimego akcentu L2 jest ograniczone przez plastyczność mięśni artykulacyjnych, które mają tendencję do stawania się sztywniejszymi po okresie dojrzewania. Inne dziedziny językowe można opanować poza tym naciskiem mięśniowym, a w większości przypadków motywacja i determinacja pokonują wszelkie przeszkody w SLA".

1. Monoligwizm i bilingwizm: czym się różnią te dwa pojęcia?

Zdefiniowanie pojęcia monolingwizmu jest dość proste. Używamy tego terminu, aby opisać osoby, które posiadają wysoki stopień biegłości tylko w jednym języku (Ellis 2008). Potrafią czytać, mówić płynnie, tworzyć gramatycznie poprawne zdania i doskonale wykorzystują swój język ojczysty jako narzędzie do wymiany różnych informacji w codziennej komunikacji. W rzeczywistości liczba takich osób jest dość spora, mimo ze w ostatnich latach obserwuje się rosnącą tendencję do uczenia się szerokiego zakresu języków obcych. Jako przykład możemy wziąć Brytyjczyków, dla których angielski jest językiem ojczystym. Ponieważ angielski pełni rolę języka międzynarodowego i jako taki jest stosowany w kontekstach międzykulturowych najczęściej, Brytyjczycy czują się komfortowo, posługując się wyłącznie językiem angielskim. Mogą podróżować do wielu krajów, korzystać z lokalnych usług i angażować się w rozmowy społeczne bez obawy, że napotkają poważne problemy komunikacyjne. Bariery najprawdopodobniej wystąpią tylko w sytuacji, gdy miejscowa ludność mówi po angielsku słabo albo nie mówi wcale, ale takie przypadki rzadko się zdarzają obecnie, biorąc pod uwagę poziom popularności języka angielskiego na całym świecie.

Osoby dwujęzyczne natomiast posiadają umiejętność w posługiwaniu się dwoma językami. Oprócz bilingwizmu, stosowano jest również określeń dwujęzyczności lub wielojęzyczności (ang. multilingualism), które odnoszą się do tego, że człowiek potrafi wyrazić siebie w kilku językach na poziomie rodzimego użytkownika języka (Okal 2014). Zjawisko to może wystąpić, gdy dzieci są np. wychowywane przez rodziców o różnym pochodzeniu kulturowym i językowym. W rezultacie mają one kontakt z dwoma językami od wczesnego dzieciństwa, co powoduje nabywanie biegłości w posługiwaniu się obydwoma językami (Vepachedu 2004). Dobrym przykładem takiej sytuacji byliby mężczyzna z Polski i kobieta z Niemiec, którzy razem wychowują dzieci. Rodzice będą mówić do nich zarówno po polsku, jak i po niemiecku, a dzieci nabędą biegłość z zakresu polskiego i niemieckiego w wyniku regularnych rozmów ze swoimi rodzicami. Lingwiści często stosują terminu *wielojęzyczność jednoczesna* (*ang. simultaneuous bilingualism*) w sytuacji, gdy dziecko rozwija płynność w dwóch językach jednocześnie od urodzenia. Jednak warto podkreślić, że niektórzy rodzice wybierają

jeden język zamiast drugiego i dlatego wkładają wysiłek w to, aby ich dzieci go opanowały i były w stanie stosować go do potrzeb osobistych. Bardzo często ich wybór zależy od wielu okoliczności, w tym miejsca zamieszkania, wartości języka w społeczności, stopnia jego znaczenia dla rozwoju dziecka i planów na przyszłość.

Nie należy jednak sądzić, że wielojęzyczność można nabyć tylko we wczesnym dzieciństwie i w sytuacjach, gdy rodzice pochodzą z różnych środowisk językowych. Z pewnością nie możemy zaprzeczyć faktowi, że dzieciom łatwiej jest osiągnąć sukces w akwizycji języka obcego niż dorosłym i istnieje obszerna literatura, która to potwierdza (Arung 2016; Syruantari 2018; Jamolovna 2019: Alzahrani 2020; Jayasundara 2021). Poprzednie badania wskazują, że dzieci opanowują język intuicyjnie, bez świadomego wysiłku i angażowania się w formalną edukację. Uczestniczą one w rozmowach inicjowanych przez ich rodziców, podczas gdy dorośli bardzo często polegają na swoich umiejętnościach meta-poznawczych i stosują motywację w celu osiągnięcia pożądanego rezultatu. W ich przypadku proces przyswajania języka drugiego wygląda zupełnie inaczej; może on być stresujący, nieprzyjemny i czasochłonny, a w niektórych sytuacjach – całkiem pozytywnym i interesującym przeżyciem. Musimy mieć świadomość, że do nauki języka stosowane są różne podejścia i narzędzia. Czasami większą wagę przywiązuje się do edukacji formalnej, w której lekcje są prowadzone przez nauczyciela. Kursanci zapisują się na zajęcia i wykonują polecenia dydaktyczne z oczekiwaniem tego, że zdobędą wiedzę i nawiążą kontakt z nowym językiem. Niektórzy ludzie opanowują język poprzez codzienne interakcje społeczne i biorą naukę w swoje ręce. Mówiąc o osobach dorosłych, nie warto zapominać o wpływie różnych czynników, które mogą ograniczać zakres ich działalności oraz narażać na ogromną presję utrudniającą nabywanie języka docelowego. Do takich czynników należą tożsamość osobista, poprzednie doświadczenia życiowe, stan psychologiczny, postrzeganie nauki języka oraz sposób, w jaki cudzoziemcy są traktowani przez społeczność gospodarzy. Natomiast dorośli mogą dążyć do rozwijania biegłości w kilku językach na poziomie rodzimym i stać się wielojęzycznymi. Stopień skuteczności w tym zadaniu będzie zależał od ich zaangażowania w praktykę języka obcego, ich stosunku do dominującej społeczności i ilości wysiłku, jaki chcą poświęcić tej aktywności. Nabyta przez nich wielojęzyczność jest określana jako *dwujęzyczność sukcesywna* (*ang. successive bilingualism*) lub *dwujęzyczność addytywna* (*ang. additive bilingualism*), czyli znajomość języka, z którym nie mieli oni kontaktu w dzieciństwie, ale opanowali go w wieku dorosłym.

2. Zalety i wady wielojęzyczności

Korzyści płynące z dwujęzyczności są niezliczone. Przede wszystkim ludzie posługujący się dwoma językami mogą poszerzyć zakres swoich kontaktów społecznych. Uzyskanie dostępu do pewnego grona osób jest uwarunkowane umiejętnością używa-

nia języka do komunikacji. Obecnie język jest postrzegany jako narzędzie, które pomaga nam skutecznie funkcjonować i wypełniać nasze role w środowisku, do którego dołączyliśmy. Tatjana Dumitrasković (2014) uważa, że „język jest czymś, czego ludzie używają w życiu codziennym, aby wyrażać, tworzyć i interpretować znaczenia oraz nawiązywać i podtrzymywać relacje społeczne i interpersonalne." Dzięki posiadaniu kapitału językowego jesteśmy w stanie uczestniczyć w różnych praktykach społecznych i zawodowych, wymieniać się cennymi informacjami, zdobywać nowe perspektywy oraz tworzyć nową wiedzę, która może być przekazywana wieloma kanałami komunikacji. Osoby, które dysponują ograniczonym kapitałem językowym, mogą czuć się niekomfortowo i odnosić wrażenie, że ich wkład ma niewielką wartość w porównaniu z innymi członkami zespołu. Właśnie takie wyniki uzyskała Bonny Norton po przeprowadzeniu wywiadów z pięcioma osobami. Ze względu na niewystarczający poziom znajomości języka angielskiego, czuły się w pracy tak, jak gdyby były one traktowane jako mniej wartościowe przez Kanadyjczyków (Norton 2013). Dlatego im więcej języków znamy płynnie, tym łatwiej jest uzyskać członkostwo w społecznościach, do których chcemy należeć.

Należy zauważyć, że dwujęzyczność pozwala nam pozostać konkurencyjnymi na rynku pracy. W okresie globalizacji znajomość języków obcych sprzyja rozwojowi relacji biznesowych i przyczynia się do uzyskania większej liczby możliwości awansu zawodowego (Djumabaeva i Yuldashbaevna 2021). Pracownicy, którzy władają kilkoma językami, są zdolni do podejmowania mądrych i właściwych decyzji, otwarci na różnorodność kulturową w swoim otoczeniu i dobrze radzą sobie z pracą pod presją. Ponadto istnieje u nich również tendencja do oceniania różnych kwestii z wielu perspektyw i rozpoznawania najbardziej istotnych informacji, których potrzebują do wykonania swoich obowiązków zawodowych. Kiedy ludzie dodają tę informację do swojego życiorysu, zwiększa to ich poziom konkurencyjności i sprawia, że wyróżniają się na tle innych kandydatów (Djumabaeva i Yuldashbaevna 2021). Farhan (2019) też uważa, że „(…) dwujęzyczność otwiera możliwości zatrudnienia i jest atutem dla uczelni, co czyni ją świetnym dodatkiem do własnego życiorysu lub aplikacji na studia".

W przeszłości uważano, że dwujęzyczność ma znacząco negatywny wpływ na przyswajanie języka. Konkurencja językowa, która ma miejsce w umyśle człowieka w wyniku znajomości kilku języków, może powodować liczne bariery podczas komunikacji. Osoby dwujęzyczne, w niektórych przypadkach, muszą poświęcić więcej czasu niż osoby jednojęzyczne na znalezienie odpowiednich słów w rozmowach społecznych, aby opisać pewne zjawiska lub przekazać swoją wiadomość w sposób zrozumiały. Wynika to z codziennego przełączania się między językami. W takich okolicznościach nasz mózg nie koncentruje się na używaniu jednego języka, ale jest zmuszony funkcjonować między kilkoma, co może skutkować tym, że jeden język zostanie bardziej rozwinięty niż drugi. Ng (2015) odwołując się do wyników badań Tamare Gollan

(2002) precyzuje, że: „(…) możliwe, że osoby jednojęzyczne mają więcej czasu i doświadczenia niż osoby dwujęzyczne w przypominaniu sobie słów w jednym języku, co może następnie prowadzić do różnic w częstotliwości używania tego języka. osoby dwujęzyczne mogą mieć problemy z przetwarzaniem leksykalnym z powodu potrzeby tłumienia możliwych zakłóceń ze strony innego niechcianego, ale aktywnego języka, szczególnie gdy są pod presją czasu". (tł. własne)

Warto wspomnieć, że osoby jednojęzyczne nie mają tej wady, ponieważ ich mózg koncentruje się tylko na mówieniu w języku ojczystym. W ich umysłach nie ma konkurencji językowej, która mogłaby spowodować dominację jednego języka nad drugim.

Aby pokazać, jak dwujęzyczność może zaszkodzić rozwojowi języka, możemy wziąć Ukraińców za przykład. Faktem jest, że większość Ukraińców mówi płynnie zarówno po ukraińsku, jak i po rosyjsku od urodzenia (Soroka i in. 2023; Csernicsko i Mate 2017). Nie wkładają świadomego wysiłku w opanowanie struktury języka rosyjskiego, lecz nabywają jego znajomości w sposób naturalny. Jest to ściśle związane z historią i faktem, że Ukraina kiedyś należała do Sojuszu Radzieckiego, gdzie językiem rosyjskim posługiwała się ogromna liczba obywateli z tego względu, że pełnił on rolę języka oficjalnego. Dlatego też, gdy Ukraińcy skupiają się na mówieniu po ukraińsku, mogą czasami mieć trudności ze znalezieniem potrzebnego słowa, szczególnie gdy komunikacja przebiega bardzo szybko. W takiej sytuacji istnieje ogromna tendencja do zastępowania tych słów ich odpowiednikami w języku rosyjskim, aby przekazać swoją wiadomość do rozmówcy. Często zdarza się to starszemu pokoleniu, które dorastało w czasach Związku Radzieckiego lub Ukraińcom pochodzącym z południowej i wschodniej części kraju. To samo działa w drugą stronę. Ukraińscy obywatele mogą również zapomnieć niektóre słowa, mówiąc po rosyjsku, ale łatwo je przywołać po ukraińsku. Jak widzimy, w umysłach Ukraińców często istnieje rywalizacja między językiem ukraińskim a rosyjskim, co może negatywnie wpływać na jakość komunikacji w każdym z tych języków.

Inną wadą dwujęzyczności jest to, że czasami ludzie nabywają biegłości w języku obcym kosztem utraty kompetencji w swoim pierwszym języku (Pliidermann 2013; Nguyen 2022). Językoznawcy używają terminu *dwujęzyczność subtraktywna*, aby opisać to zjawisko. Dzieje się tak najczęściej w okresie migracji, gdy ludzie czują pilną potrzebę nauczenia się języka docelowego w maksymalnie krótkim czasie. Głównym powodem jest to, że znajomość języka docelowego oferuje szereg korzyści, w tym znalezienia stabilnego zatrudnienia, podjęcia studiów wyższych, poszerzenie zakresu kontaktów społecznych, i pozwala imigrantom stać się pełnoprawnymi członkami nowego społeczeństwa kulturowego, które ich gości. Lisa Deitrick i Aleksander Wisemann (2021) precyzują, że: „Nabycie języka kraju przyjmującego jest postrzegane jako warunek wstępny dla przybyszów, aby mogli wchodzić w interakcje społeczne

i w rezultacie integrować się z nową społecznością. Umiejętności językowe są również opisywane jako kluczowe dla imigrantów i uchodźców, aby osiągnąć sukces w szkole lub na uniwersytecie".

Niektórzy z obcokrajowców mają zdanie, że skuteczna akwizycja języka obcego zakłada całkowite wykluczenie interakcje w języku, w którym zostali wychowani. W rezultacie inwestują obcokrajowcy wiele czasu i energii w nabywanie biegłości języka obcego, co sprawia, że język ojczysty jest przez nich stosowany znacznie rzadziej niż wtedy, gdy mieszkali w ojczyźnie. Możemy powiedzieć, że język społeczności gospodarzy zyskuje władze społeczną i w ogromnym stopniu przyćmiewa znaczenie pierwszego języka imigrantów.

Ważne jednak zdać sobie sprawę, że dwujęzyczność subtraktywna może w niektórych przypadkach występować nieświadomie. Oznacza to, że przybysze mogą nie mieć zamiaru zrezygnować z kontaktu ze swoim językiem ojczystym. Wręcz przeciwnie, postrzegają go jako sposób na utrzymanie relacji z członkami rodziny i zachowanie tożsamości osobistej oraz wartości kulturowych, których się trzymają. Jednocześnie niektórzy rodzice zachowują swoje kompetencje językowe, aby przekazać swoim dzieciom zwyczaje i tradycje ojczyste (Schrauf 1999). Jako przedstawiciele określonego środowiska kulturowego czują się zobowiązani zapewnić swoim dzieciom dostęp do języka ojczystego, aby mogły się nim płynnie posługiwać w razie potrzeby. W rzeczywistości może to być niezwykle trudne. Okoliczności, w których znajdują się imigranci w obcym środowisku, mogą powodować presję psychologiczną i stawiać ich w licznych sytuacjach (Rothe i in. 2010), w których umiejętność komunikowania się w nowym języku jest niezbędna do przetrwania i samorozwoju. Dlatego próbują oni angażować się w regularne praktyki społeczne, aby poszerzyć zakres swoich umiejętności języka nowej społeczności. Powoduje to, że kontakt z językiem, w którym byli wychowani przez rodziców, staje się bardzo minimalny.

3. Dorastanie w różnych językach

Charlotte Burck — Honorowa Konsultantka Systemowa Psychoterapeutka w Tavistock & Portman NHS Foundation Trust — opublikowała książkę w 2004 r., w której przedstawiła wyniki swoich badań na temat wielojęzycznego życia w różnych krajach. Jedno z pytań, które ją interesowało, brzmiało: w jaki sposób jednostki konstruują swoje doświadczenia w kilku językach? Osoby, które zgodziły się wziąć udział w jej badaniach, reprezentowały różne środowiska kulturowe i mówiły różnymi językami od dzieciństwa. W wywiadach, niektórzy uczestnicy przyznali, że przenosili się do różnych miejscowości ze względów osobistych, a zatem musieli dostosować się do szybkich zmian społeczności językowej, co miało ogromny wpływ na sposób, w jaki konstruowali swoją tożsamość w różnych kontekstach społecznych. Teresa, jedna z re-

spondentek, mówiła po flamandzku jako pierwszym języku, który jest klastrem dialektów języka niderlandzkiego. Czasami określa się go jako język flamandzko-holenderski, belgijsko-holenderski lub południowo-holenderski. W dzieciństwie używała ona zarówno flamandzkiego, jak i francuskiego, ponieważ francuski należy do języków urzędowych Belgii i mówi nim całkiem spora liczba obywateli. Teresa twierdzi jednak, że kiedy przyjeżdża do Brukseli, odmawia mówienia po francusku i zamiast tego woli posługiwać się językiem flamandzkim. Powodem jest to, że Belgowie są wielojęzyczni i powinni rozumieć również język flamandzki: „(…) gdy jadę do Brukseli, rezygnuję z mówienia po francusku, ponieważ oni mają być dwujęzyczni, a nikt nie mówi po flamandzku. Więc się powstrzymam, nie będę mówić po francusku. Wszystkie uniwersytety były po francusku i był to język wyższych sfer, więc w (P), małym miasteczku, cała wyższa klasa, w tym lekarze i prawnicy, mówiła po francusku. Był opór przed mówieniem po flamandzku, a społeczeństwo preferowało francuski ze względu na szeroki zakres powiązań politycznych i społecznych. Moja matka mówi po francusku i to całkiem dobrze." (Burck 2004, tł. własne)

Ważne jest, aby podkreślić, że w przypadku Teresy trudno było wybrać jeden język zamiast drugiego. Mówi ona po flamandzku jako swoim pierwszym języku, została w nim wychowana i chciałaby móc komunikować się w nim bez ograniczeń, gdy odwiedza Brukselę. Ma on dla Teresy dużą wartość społeczną i kulturową, ponieważ jej tożsamość osobista została stworzona w języku flamandzkim. Jednak nie oznacza to, że traktuje francuski jako język nieistotny lub język, którego nie chce stosować do codziennej komunikacji. Jako osoba dwujęzyczna, zarówno flamandzki, jak i francuski mają dla Teresy równe znaczenie i wpływają na to, jak postrzega ona swoje związki ze światem zewnętrznym. Zatem odrzucenie któregoś z nich oznaczałoby rezygnację z części swojej tożsamości.

Odnosząc się do wypowiedzi Teresy, wybór języka i jego znaczenie są konstruowane na podstawie społecznych i politycznych zmagań, w których uczestniczą ludzie. W Belgii francuski jest postrzegany jako język prestiżowy, język, który zapewnia dostęp do wielu społeczności zawodowych, przyczynia się do rozwoju osobistego oraz pozwala Belgom zaspokoić ogromną ilość potrzeb indywidualnych. Co więcej, za pomocą języka francuskiego konstruują poczucie tego, kim są lub kim planują zostać w przyszłości oraz w jaki sposób chcą być postrzegani przez innych w środowisku, do którego należą. Poprzez komunikację mogą oni przyjmować i rozwijać różne tożsamości, które wydają im się istotne, ale także odrzucać te, które nie spełniają ich oczekiwań. Językoznawcy nazywają to również *pozycjonowaniem*.

Druga uczestniczka, Angela, jest kobietą pochodzenia sycylijskiego, która dorastała w Wielkiej Brytanii. Ponieważ jej rodzice mówili po albańsku, sycylijsku i włosku, nabyła kompetencje językowe w czterech językach. Szczególnie interesujące w jej przypadku jest to, że Angela przyznała, że budowała swoją tożsamość na różne sposoby,

w zależności od kontekstu, w którym funkcjonowała. Uświadomiła to sobie, gdy angielscy rodzice nie pozwalali swoim dzieciom bawić się z nią. Jakie czynniki wpłynęły na ich decyzję, uczestniczka nie wspomniała. W każdym razie, ten smutny moment pomógł jej zrozumieć, że różni się od innych wokół niej i że jest traktowana na innych zasadach. W wywiadzie stwierdziła, że w dzieciństwie żyła w kilku językach i że nie udało jej się rozwinąć brytyjskiej tożsamości oraz poczucia przynależności do jednego konkretnego języka. Oto, co powiedziała Angela: „ Żyjesz na ziemi niczyjej, szczególnie pod względem językowym. Nie jesteś ani jednym, ani drugim. W dzieciństwie jest to dość izolujący czynnik. Masz tę podwójną osobowość. Doceniasz to dopiero w wieku dorosłym". (Burck 2004, tł. własne)

Charlotte Burck, analizując narrację Angeli, doszła do wniosku, że: „Angela skonstruowała siebie jako osoba posiadająca podwójną osobowość. Przełączała się między czterema językami jako dziecko, użyła tutaj podwójnej konstrukcji, być może dlatego, że jest to powszechna konceptualizacja jaźni, lub z powodu kontekstu języka angielskiego, rozróżnienia między albańskimi, sycylijskimi i włoskimi stały się nieistotne... Angela nie odnosiła się do podstawowego języka ani tożsamości kulturowej. Jej tożsamości były pozycjonowane w odniesieniu do siebie. W takich okolicznościach być może tylko tożsamość „outsidera", jako odmienna, mogła być doświadczana jako „autentyczna"". (Burck 2004: 56—57; tł. własne).

Podobnie jak Angela, kolejny uczestnik również uważał, że żył w podwójnym świecie. Kiedy Venjamin miał pięć lat, jego rodzina przeprowadziła się z Iraku do Izraela. Arabski, język w którym wychowywał się w ojczyźnie, miał negatywne konotacje w nowym środowisku kulturowym, co miało znaczący wpływ na jego dorastanie. Okoliczności zmuszały go do ciągłego przełączania się między arabskim a hebrajskim. Jak wspomina Venjamin, nie używał on języka arabskiego w miejscach publicznych w obecności Izraelczyków. Innymi słowy, nie mówił swoim pierwszym językiem, ponieważ miał świadomość, że ma on niższy status w oczach przedstawicieli dominującego społeczeństwa. Dlatego musiał dostosować się do rzeczywistości i polegać na hebrajskim w sytuacjach, gdy socjalizował się ze światem zewnętrznym. Jednak w kręgu rodzinnym językiem komunikacji pozostawał arabski. Oto jak Venjamin skomentował swoje doświadczenia: „Wchłonąłem normy społeczne, które były gorsze lub wstydliwe w stosunku do świata arabskiego, więc wstydziłem się tego, że pochodzę z Iraku. Wstydziłem się tego, że w domu mówiliśmy po arabsku i miałem ogromny kompleks niższości z powodu bycia Żydem orientalnym. Wstydziłem się również tego, że znam arabski. Nigdy nie mówiłem po arabsku poza domem i wstydziłem się, gdy moi przyjaciele słyszeli, jak mówię po arabsku do moich rodziców. Nie mogłem im powiedzieć: „Proszę, nie mówcie do mnie po arabsku przy moich przyjaciołach". Więc po prostu czułem się zawstydzony". (Burck 2004: 57)

Analizując osobiste doświadczenia Venjamina, można zrozumieć, dlaczego wstydził się używać swojego ojczystego języka poza domem. Pierwszy powód jest dość oczywisty i został już wspomniany: język arabski był kiedyś postrzegany jako mniej wartościowy. Drugim powodem, dla którego czuł się niekomfortowo, mogło być to, że używanie języka arabskiego w przestrzeni publicznej wyróżniałoby go z tłumu, co powodowałoby napięcie emocjonalne i poczucie nieprzynależności do środowiska, w którym jego rodzina się osiedliła. Często może to być duża przeszkoda, która utrudnia rozwój zakresu kontaktów społecznych i blokuje dostęp do różnych sfer życia publicznego.

Podobnie jak Teresa, Venjamin nie ma nic przeciwko używaniu języka hebrajskiego i uznaje jego wartość społeczną. Ale jednocześnie ma świadomość, że język, który słyszy od samego dzieciństwa, jest określany przez dominującą społeczność jako nieistotny. Kiedy imigranci, zwłaszcza dzieci, zauważają, że ich języki są mniej wartościowe, wielu z nich zaczyna żyć w tak zwanym podwójnym świecie. Czują się rozdarci między lojalnością wobec rodziców a chęcią rozwoju tożsamości osób posługujących się dominującym językiem (Burck 2004). Jednym światem jest rodzina i bliscy. W tym świecie śmiało mówią oni językiem, w którym zostali wychowani i z którym doświadczają stalą więź emocjonalną. Nie widzą żadnych ograniczeń, nie ma presji społecznej i są w stanie zachować swoją tożsamość narodową. Drugi świat to przestrzeń publiczna. Możemy powiedzieć, że wkraczają obcokrajowcy do innego świata i używają innego języka do komunikacji. Ta zmiana wpływa na sposób, w jaki zachowują się w kontekstach społecznych, nawiązują kontakty z innymi ludźmi oraz postrzegają zarówno siebie, jak i obywateli kraju, w którym zamieszkali. Zatem konstruują się u nich nowe tożsamości ze względu na codzienne angażowanie się w interakcje społeczne.

4. Komentarz

Dla Teresy Angeli i Venjamina dorastanie w kilku językach było dość stresującym doświadczeniem. Chociaż znali język goszczącego ich kraju, odnosili wrażenie, że budują swoją tożsamość w różny sposób i żyją w różnych światach. Było to spowodowane ciągłym przełączaniem się między językami i świadomością, że ich ojczysty język był uznawany za mniej istotny przez dominującą społeczność. Z jednej strony uczestnicy chcieli zachować lojalność wobec rodziców i języka, w którym się wychowali. Z drugiej strony dążyli do nabycia tożsamości osób nowego kraju w celu skutecznej integracji ze środowiskiem, do którego wyemigrowali. Z tego powodu uważali, że zachowują się inaczej w kontekstach społecznych i, jak twierdziła Angela, żyją w świecie niczyim i mają podwójne osobowości.

5. Wnioski

W artykule tym pokazano, że dorastanie w kilku językach może być trudne. Często wynika to z faktu, że niektóre języki mają wyższy status, a niektóre niosą negatywne konotacje. Negatywne postrzeganie języków obcokrajowców może mieć negatywny wpływ na rozwój dzieci, powodując rezygnację z ich języka ojczystego i utratę swojej tożsamości narodowej. Nauczyciele w polskich szkołach, pracujący z dziećmi o różnym pochodzeniu kulturowym i językowym, powinni pokazać, że ich język ojczysty nie jest czymś, czego należy się wstydzić i unikać, ale czymś niezwykle cennym i wyjątkowym. Ich znajomość języka ojczystego jest potężnym kapitałem, który mogą wykorzystać w różnych sytuacjach dla własnych potrzeb, takich jak nauka kolejnych języków lub dzielenie się swoją wiedzą i kulturą ze światem zewnętrznym. Polscy nauczyciele, którzy mają okazję uczyć ukraińskich uchodźców, powinni promować tę świadomość, aby dzieci nadal zachowywały swoją tożsamość narodową, jednocześnie dążąc do integracji z polską społecznością. Takie okoliczności sprawią, że będą czuły się komfortowo, a dorastanie w kilku językach będzie dla nich satysfakcjonującym przeżyciem.

Literatura

Abu-Shnein, Ahmad. 2018. "The Critical Period Hypothesis in Second Language Acquisition." *Al-Adab Journal* 1 (123): 1–12.

Alzahrani, Mohammed. 2020. "Language Acquisition During and After Critical Period (A Comparative Review Between Children and Adults)." *International Journal of Linguistics* 12 (6): 23–33.

Arung, Fajrin. 2016. "Language Acquisition and Learning on Children." *Journal of English Education* 1 (1): 1–9.

Azieb, Samira. 2021. "The Critical Period Hypothesis in Second Language Acquisition: A Review of the Literature." *International Journal of Research in Humanities and Social Studies* 8 (4): 20–26.

Burck, Charlotte. 2005. *Multilingual Living: Explorations of Language and Subjectivity.* New York: Palgrave Macmillan.

Csernicsko, István, and Róbert Máté. 2017. "Bilingualism in Ukraine: Value or Challenge?" *Sustainable Multilingualism* 10: 14–35.

Deitrick, Laura, and Alexander Wiseman. 2021. "Migration, Refugees, and Public Education." In *International Perspectives on School Settings, Education Policy and Digital Strategies: A Transatlantic Discourse in Education Research*. Berlin.

Djumabaeva, Janyl, and Madina Kengboeva. 2021. "Bilingualism and Its Importance in Human Life." *Linguistics and Culture Review* 5 (1): 53–63.

Dumitrasković, Tamara. 2014. "Culture, Identity and Foreign Language Teaching and Learning." *Journal of Foreign Language Teaching and Applied Linguistics* 2 (2): 247–254.

Ellis, Elizabeth. 2008. "Monolingualism: The Unmarked Case." *Estudios de Sociolingüística* 7 (2): 173–196.

Farhan, Rasha. 2019. "The Benefits of Bilingualism." *Learning to Teach Language Arts, Mathematics, Science, and Social Studies Through Research and Practice* 8 (1): 20–25.

Jamolovna, Shahnoza. 2019. "Children vs Adults Second Language Acquisition." *International Journal of Research* 6 (5): 196–197.

Jayasundara, Nadeesha. 2018. "Theoretical Controversies of Child Language Acquisition: A Psycholinguistic Perspective." *International Journal of Scientific and Research Publications* 8 (2): 245–249.

Li, Qiong. 2018. "A Review of the Critical Period Hypothesis in Second Language Acquisition." *International Journal of Linguistics and Communication* 6 (2): 12–19.

Ng, Elaine. 2015. "Bilingualism, Biliteracy and Cognitive Effects: A Review Paper." *University of Sydney Papers in TESOL* 10: 93–128.

Nguyen, Linh. 2022. "Subtractive Bilingualism among Children in Immigrant Families, Family Cohesion and Acculturation: A Critical Overview." *Leviathan: Interdisciplinary Journal in English* 8: 52–63.

Okal, Benjamin. 2014. "Benefits of Multilingualism in Education." *Universal Journal of Educational Research* 2 (3): 223–229.

Pliidermann, Peeter. 2013. "'Additive' and 'Subtractive': Challenges in Education for Multilingualism." *Per Linguam* 13 (1): 17–28.

Rothe, Eugenio, Doris Tzuang, and Andres Pumariega. 2010. "Acculturation, Development, and Adaptation." *Elsevier Inc.* 19 (4): 681–696.

Schrauf, Robert. 1999. "Mother Tongue Maintenance among North American Ethnic Groups." *Cross-Cultural Research* 32 (2): 175–192.

Soroka, Yevhen, Natalia Kudriavtseva, and Ihor Danylenko. 2023. "Language and Social Inequalities in Ukraine: Monolingual and Bilingual Practices." *Ideology and Politics Journal* 24 (2): 58–85.

Suryantari, Henny. 2018. "Children and Adults in Second-Language Learning." *Tell Journal* 6 (1): 30–38.

Vepachedu, Srinivas. 2004. "Benefits of Bilingualism." *Mana Sanskriti (Our Culture)* 78.

Vepachedu, S. (2004), *Benefits of Bilingualism*, "Mana Sanskriti (Our Culture)", t.78.